



► Pavel Fried při projevu na pietním shromáždění v Hodoníně u Kunštátu, 19. 8. 2018.
Foto MRK – Adam Holubovský

Cena Muzea romské kultury 2019

Pavel Fried

Pavel Fried se narodil 13. června 1930 v Třebíči do rodiny židovského obchodníka. V květnu 1942 byl společně s rodinou deportován do Terezína. V koncentračních táborech přišel o sestru a většinu členů širší rodiny. Do rodného města se po válce vrátil pouze s rodiči a dědečkem.

Ačkoli mu válečné události zcela znemožňovaly dokončit základní vzdělání, po válce v letech 1946–1950 vystudoval Průmyslovou školu strojní v Brně. Na začátku 50. let (1951–1953) absolvoval základní vojenskou službu, jako syn bývalého živnostníka byl nasazen na vojenských stavbách v rámci pomocných technických praporů. Po vojně se oženil a založil rodinu. Při práci ve Výzkumném ústavu stavebních hmot a zemních strojů vystudoval obor organizace a řízení na Vysokém učení technickém v Brně, kde v roce 1968 získal inženýrský titul. V době tzv. Pražského jara byl jmenován ekonomickým náměstkem, ale v rámci tzv. normalizace byl roku 1972 funkce zbaven.

Po politických a společenských změnách roku 1989 se věnoval podnikání, dobročinnosti v rámci brněnského *Rotary clubu* (v roce 2004/2005 byl jeho prezidentem) a práci pro Židovskou obec Brno – v letech 2004–2012 zastával funkci předsedy, byl také členem Rady a Prezidia Federace židovských obcí v České republice. Dlouhodobě se věnoval práci na informování pedagogů, žáků, studentů a i široké veřejnosti o osudech židovského obyvatelstva v době II. světové války. Za svou práci byl

oceněn Pamětní medailí Židovské obce Brno Barucha Jakoba Placzka a Richarda Federa a čestným občanstvím města Třebíče za úsilí při obnově a zachování židovských tradic a propagaci trebičských židovských památek.

Velmi inspirativní byl jeho přístup k připomínání historických událostí spojených s utrpením různých skupin obětí. Například v roce 2015 podporoval iniciativu Rok smíření připomínající tzv. divoký odsun německy mluvícího obyvatelstva Brna nedlouho po konci II. světové války. Dlouhodobě také na pietních shromážděních a dalších akcích pořádaných Muzeem romské kultury a dalšími organizacemi osobně zdůrazňoval souvislost a propojení připomínání romských a židovských obětí rasově motivovaného pronásledování. Naposledy jsem měl možnost se s Pavlem Friedem setkat na pietním shromáždění pořádaném týmem komunitního centra *Savore Džene*, zájmového sdružení IQ Roma servis, dne 27. ledna 2019 u Památníku obětem holokaustu na Náměstí 28. října v Brně. Na pietu pořádanou na začátku března téhož roku v Muzeu romské kultury u příležitosti výročí prvního hromadného transportu Romů z Protektorátu Čechy a Morava do koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz II-Birkenau již Pavel Fried ze zdravotních důvodů nedorazil. Na stejné akci o rok dříve, tedy v roce 2018, ale pronesl velmi emotivní projev, jehož odkaz neztrácí na aktuálnosti:



▲ Pavel Fried hovoří se studenty v expozici MRK, 2016. Foto MRK – Lenka Grossmannová

„Dobrý den, vážení hosté, dobrý den, romští přátelé,

je pro mě velice obtížné po tak krásných projevech, které tu byly proneseny, něco dodat. Snad jenom to, že my se scházíme a vzpomínáme na ty, co jsme ztratili, už dlouhé roky a těch setkání... – jak tady řekla před chvílí jedna kolegyně na moji adresu, že jsem pamětník všech pamětních setkání – přece je toto dnešní setkání něčím trochu jiným, než byla ta předchozí. Je to jiné tím, že snad konečně bylo rozhodnuto o památníku v Letech, a je to jiné tím, že je vybudován nebo je budován krásný památník v Hodoníně, a to nejde jenom o ty budovy kamenné, nebo čím vším jsou ta pamětní místa budována, podstatné na tom je snad to, že konečně je udělaná tečka za tím neustále diskutovaným tématem, zda Lety, zda Terezín, zda Hodonín byly pracovní tábory, soustředění nebo, nevím, jak se to všelijak nazývalo, městem darovaným Židům – ne! Konečně snad se to bude pojmenovávat a pojmenovává správným jménem. Byly to koncentráky, byla to místa, kde byli koncentrováni lidé – ne proto, aby se naučili pracovat nebo něco takového. To oni dávno uměli! Byli koncentrováni proto, aby v danou chvíli na daný příkaz v pravidelných dávkách byli posíláni do osvětivských plynových komor nebo jiným způsobem na smrt. A to bychom si měli uvědomit, když posloucháme některé projevy – já nechci to teďka politizovat, tu záležitost – slyšeli jsme jich dost, od hlav nejvyšších až po naše spoluobčany. To je jedna změna, která nastala.

Ale chtěl bych se zmínit ještě k jedné věci. Mluvili jsme tu o dvou termínech, kdy se sedmého stalo to, o čem tu bylo hovořeno. Chtěl bych přidat jednu vzpomínku, trochu i osobní. 7. března, nebo v noci ze

7. na 8. březen [1944 – pozn. D. S.] bylo jednorázově zavražděno v plynových komorách více jak 3700 českých Židů. Osobní je v tom, že mezi nimi byla moje sestra. Jsou to věci, které si připomínáme, a někdy už nám uniká i jejich jakýsi emociální obsah. Už zapomínáme, že to není 3700 osob nebo 300 Romů, ale že to bylo tři tisíce sedm set lidských bytostí a nikdo z nás už ani nepřemýšlí, co prožívali ti lidé ve chvíli, kdy vstupovali do plynových komor, co prožívaly ty matky, když viděly, jak se dusí jejich děti... Těžko vůbec si to představit. Ale já bych si přál, abychom nikdy při těchto vzpomínkách neztratili tento lidský a emociální rozměr této tragédie.

Děkuji vám za pozornost.“¹

Ve stejné době, kdy se v Muzeu romské kultury rozhodovalo o tom, že laureátem Ceny Muzea romské kultury za rok 2019 bude Ing. Pavel Fried, přišla 2. června 2019 zpráva o jeho úmrtí. Pavel Fried byl pohřben 4. června 2019 na židovském hřbitově v jeho rodné Třebíči. Cena Muzea romské kultury 2019 byla udělena Pavlu Friedovi *in memoriam* „za dlouholetou, neúnavnou činnost spojenou s osvětou o holocaustu, temné době našich novodobých dějin, která nesmí být zapomenuta, jak sám vždy zdůrazňoval. Jeho otevřená svědectví o zažitém utrpení jsou hořkým mementem, ale také varováním i poučením pro další generace. Svou činností podporoval také Muzeum romské kultury a Romy jako takové, jejichž dějiny jsou poznamenány stejným osudem jako dějiny Židů v době druhé světové války.“ Cenu převzali dcera a syn laureáta Michaela a Viktor Friedovi během slavnostního večera dne 24. října 2019.

Dušan Slačka

¹ Projev byl redakčně upraven autorem textu.